

Woord en beeld

Woorden hebben niet alleen een betekenis, er zit veel meer aan vast; een bepaald beeld of een bepaalde sfeer bijvoorbeeld, die bij de spreker van de taal bekend is. Meestal zal een romanschrijver die beelden bewust willen oproepen bij de lezer. Maar wat gebeurt er met die beelden wanneer het woord vertaald wordt? Roept het vertaalde woord dezelfde beelden op, of helemaal niet? En als de beelden verloren dreigen te gaan, moet de vertaler daar dan iets aan doen? Verhelderen, uitleggen, een noot toevoegen?

Garnalen

Onlangs was Camilla Läckberg in Noordwijk om – op een heel onderhoudende en humoristische manier – te vertellen over haar boeken en haar schrijverschap. Toen het over haar beschrijving van een plattelandsgemeenschap ging, vertelde ze dat gasten daar bijvoorbeeld avocado's met garnalen voorgezet krijgen. Iemand uit Stockholm zou zijn neus ervoor ophalen, die is al een paar modieuze gerechten verder, maar op het platteland vinden ze het nog iets bijzonders. Ik weet het niet zeker, maar ik denk dat wij een dergelijk beeld van avocado met garnalen (leuk voor op een dorp, maar in de grote stad hoef je er niet mee aan te komen) in Nederland niet hebben. Zou je dan als vertaler moeten uitleggen dat de schrijfster niet zomaar voor dit gerecht heeft gekozen? Als personages in een Japans of Chinees boek iets zouden eten wat typisch is voor hun woonplaats of hun maatschappelijke klasse (of juist niet), zou de vertaler daar vast iets over zeggen in een noot. Bij boeken uit een vergelijkbare cultuur is dat veel minder gebruikelijk, ook al weet je bij lange na niet alles van elkaars gewoonten.

Hoe zou het andersom met Nederlandse gerechten in buitenlandse boeken gaan? Stel dat een Nederlandse auteur zijn personages bloemkool en spruitjes laat eten, of het over een spruitjeslucht heeft, zou een buitenlandse vertaler daar dan een toelichting bij geven, of moet de lezer zich er zelf maar een beeld bij vormen?